

BİBLİOQRAFİYAŞÜNASLIQ

Sima İSMAYILOVA
Bakı Dövlət Universiteti
Bibliografiyaşünaslıq kafedrasının dosenti

İzzət MİKAYILZADƏ
Bakı Dövlət Universiteti
Kitabşünaslıq və Nəşriyyat işi kafedrasının tələbəsi

MÜASİR DÖVRDƏ
KİTAB TİCARƏTİ BİBLİOQRAFİYASI

Xülasə

Məqalədə kitab ticarəti bibliografiyasının məqsədi və əsas vəzifələri, elektron kitab ticarətinin əhəmiyyəti, onun ənənəvi kitab ticarətindən fərqi şərh olunur. Ölkəmizdəki elektron kitab ticarəti ilə məşğul olan şəbəkələr haqqında məlumat verilmişdir.

Açar sözlər: kitab ticarəti, elektron kitab ticarəti, kitab ticarəti şəbəkələri.

Sənəd-kommunikasiyaları sisteminin optimal işləməsi üçün, xüsusi sosial institutların sənədləri ilə, yəni sənədlərin onların tələbatçıları arasındakı vasitəçilərin köməyi ilə həll olunur. Bu vasitəçilərdən biri olan bibliografiyanın sənəd kommunikasiyaları sistemində vəziyyətinin səciyyəvi cəhəti ondan ibarətdir ki, o özünəməxsus qəti müəyyənlanmış vahid təşkilati mərkəzə malik deyil. Lakin sənəd-informasiya tələbatçısı sistemində vasitəçilik məqsədi güdən bütün sosial institutlarda bibliografik fəaliyyət nəzərdə tutulur və ondan istifadə edilir. Deməli, sənəd kommunikasiyaları sistemində vasitəçilik funksiyasını yerinə yetirən sosial institutlarda – kitabxanalarda, Kitab Palatasında, arxivlərdə, elmi informasiya mərkəzlərində, nəşriyyatlarda, kitab ticarəti müəssisələrində, bibliografik fəaliyyət iki səviyyədə həyata keçirilir:

1) Bilavasitə sənədlərlə aparılan iş. Bu zaman sənədlərin özləri yaradılır, mühafizə olunur, tələbatçılara çatdırılır və istifadə edilir;

2) Əvvəlki ilə müqayisədə köməkçi olan bibliografik iş. Bunun da sayəsində bibliografik informasiya yaradılır, mühafizə olunur, tələbatçılara çatdırılır və istifadə edilir.

Sənəd kommunikasiyaları sistemindəki bu köməkçi səviyyə bütün müəssisələri ilə ictimai təcrübənin bibliografik fəaliyyət deyilən sahəsini əmələ gətirir, lakin onun sistem kimi bütövlüyü nəzəri xarakter daşıyır. Əslində o, sənəd kommunikasiyaları sistemində sənədlərin özlərinin tələbatçılara doğru hərəkətini təmin edən müəssisələrin xarakterinə görə fərqləndirilir və aşağıda qeyd olunan təşkilati bölmələrə və ya sahələrə ayrılır ki, onlardan biri də kitab ticarəti bibliografiyasıdır. Bu bölmələrin xüsusiyyəti prinsip etibarilə ondan ibarətdir ki, onlar idarə, təşkilati mənsubiyyətlərinə görə formalaşmışlar. Deməli, bibliografiyanın hər bir sahəsi müvafiq fəaliyyət sahəsinə məxsusdur. Yəni belə bölgü bibliografiyanın daxili funksional mahiyyətini əks etdirmir və idarə mənsubiyyətinə əsaslanır. Kitab ticarəti bibliografiyası da belə olduğu halda öz qanuni yerini tapır. Kitab ticarəti üzrə bibliografik fəaliyyət çox sahəlidir. Kitab ticarəti üzrə bibliografik vəsaitlərin tərtibi, kitab ticarəti müəssisələrində bibliografik xidmət və bu sahədə mövcud olan informasiyaların satıcı və alıcılara çatdırılması kimi mühüm sahələri əhatə edir.

Kitab ticarəti üzrə bibliografik xidmət özlüyündə bir sıra məsələləri əhatə edir. Buna bibliografik informasiya xidməti - daxil olmuş sorğularla əlaqədar bütün sənəd kütləsi və axını haqqında verilən məlumat, operativ bibliografiya və reklam bibliografiya xidməti daxildir. Bibliografik informasiya xidməti sorğular əsasında təşkil olunur və bu sorğularda müvafiq sənəd haqqında məlumat verilir.

Müasir dövrdə informasiya tələbatçılarının sorğularının ödənilməsi üçün həyata keçirilən bibliografik informasiya xidməti ikinistiqamətdə aparılır:

- 1) Alıcılara operativ bibliografiya xidməti;
- 2) Reklam bibliografiya xidməti.

Kitab ticarəti müəssisələrinin xarakterindən asılı olaraq onlardan biri müəssisənin fəaliyyətində əsas götürülə bilər.

Kitab ticarəti müəssisələrində bazalar bilavasitə operativ bibliografiya xidmətindən istifadə edirlər. Onun əsas vəzifəsi kitab mağazası və bazada olan ədəbiyyat haqqında informasiya verməkdən ibarətdir. Kitab ticarətində bibliografik xidmətin təşkilində reklam bibliografiya işləri də mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Reklam bibliografiya fəaliyyətinin əsas məqsədi tələbatçılara ədəbiyyat haqqında məlumat vermək, kitab ticarəti müəssisələrinin fəaliyyətini onlara çatdırmaqdan ibarətdir. Reklam işləri tələbatçıları müntəzəm olaraq

kitab ticarəti müəssisələrinə cəlb edir, ayrı-ayrı nəşrlərin çapına və yayılmasına diqqəti artırır.

Kitab ticarəti bibliografiyası funksiya və vəzifə etibarilə kitab nəşri və kitab ticarəti ilə sıx bağlıdır. Kitab ticarəti bibliografiyası kitab alma mədəniyyətinin səviyyəsini yüksəldir, kitabın alınması tələbini və ona olan marağı formalaşdırır. Kitab ticarəti bibliografiyası üçün onun təşkili birinci dərəcəli əhəmiyyət kəsb edir. Bu sahədə bütün iş demək olar ki, kitab ticarəti bibliografiyasından istifadə və onun təşkili ilə əlaqədardır. Bibliografiyanın bu fəaliyyət sahəsinin səviyyəsi yalnız kitab ticarətinin vəziyyəti ilə deyil, habelə respublikamızda bibliografik fəaliyyətin ümumi səviyyəsinin əsas faktorudur.

Müasir dövrdə kitab ticarəti bibliografiyası kitabın təbliğində mühüm vasitədir. Hazırda oxucuların böyük bir qismi kitabları məhz kitab mağazaları vasitəsilə əldə etməyə çalışır. Bu mənada kitab ticarəti bibliografiyası bibliografiyanın başqa fəaliyyət sahələrindən bir qədər fərqlənir. Bu fərq hər şeydən əvvəl özünü onda göstərir ki, bu fəaliyyət sahəsi böyük kitab fondu olan kitabxanalar əsasında deyil, müvafiq kitab mağazasının fondu əsasında yaradılır. Müasir dövrdə kitab ticarətinin genişləndiyi bir zamanda kitab ticarəti bibliografiyası daha böyük əhəmiyyət kəsb edir. İnformasiya və kommunikasiya sistemlərinin geniş yayılması və qlobal İnternet şəbəkəsinin inkişafı iqtisadiyyatın yeni, əsas sahələrinin yaranmasına səbəb olmuşdur. Ümumdünya İnternet şəbəkəsinə olan marağın artması malların təqdim edilməsinə və xidmətlərin göstərilməsinə yeni kanallar açan “elektron ticarətin” inkişafına təkan vermişdir.

Elektron ticarət dedikdə malların təqdim edilməsi və ya xidmətlərin göstərilməsi kimi sahibkarlıq fəaliyyətinin şəxslər arasında heç bir fiziki mübadilə və ya fiziki əlaqə olmadan elektron (İnternet) vasitəsilə aparılması nəzərdə tutulur. Elektron ticarət İnternet vasitəsilə alış və satış və ya kompüter şəbəkə vasitəsilə xidmətlərin və ya malların istifadəsi üzrə mülkiyyət hüquqlarının ötürülməsi əməliyyatları ilə bağlıdır. Yeni biznes fenomenindəki mövcud olan inkişaf e-ticarətin tərifini mütəmadi olaraq dəyişir. Ümumi tərifə əsasən “Elektron ticarət - biznes əməliyyatlarında elektron kommunikasiyalardan və rəqəmsal informasiyaların işlənməsi texnologiyalarından istifadə edilməklə, təşkilatlar arasında və ya fiziki şəxslər və təşkilatlar arasında əlaqələrin qurulması, dəyişdirilməsi və yenidən müəyyən edilməsidir”.

İnternet vasitəsilə aparılan sahibkarlıq fəaliyyətinə əsasən aşağıdakılar daxildir:

✓ Elektron məhsulların, malların təqdim edilməsi və xidmətlərin göstərilməsi;

✓ Elektron fondların köçürülməsi;
 ✓ Qiymətli kağızların və digər maliyyə alətlərin “online” ticarəti;
 ✓ Elektron məlumatların satışı, mübadiləsi və təhlili və bunlarla bağlı digər əməliyyatlar.

Demək olar ki, elektron kitab ticarəti son dövrlərin məhsuludur. Elektron kitab ticarəti vasitəsilə istədiyimiz kitabı tez bir zaman ərzində əldə etmək mümkündür. Yeni çıxan nəşrlər, xarici dövlətlərə məxsus nəşrləri sifariş vasitəsilə ölkəyə gətirmək mümkündür. Müasir dövrdə sosial şəbəkələr vasitəsilə kitab ticarəti daha geniş yayılmışdır. Məsələn: “Alinino”, “Ovod” kitab evi, “Bizimkitab”, “Kitabevim” və s. Həmçinin kitab evlərinin də elektron qəbülləri vasitəsi ilə sifariş vermək olar.

Yeni texnologiyaların inkişafı ilə, yaşayış yeri, iş və təhsildə böyük rol oynayıb. Artıq bir çox insanlar meqapolisin səs-küyündən qaçaraq şəhər kənarı evlərdə yaşamağa üstünlük verirlər. Hətta belə hallarda belə İnternet mağazadan kitab almaq problem deyil, çünki mağaza bütün Bakı və Azərbaycan ərazisində fəaliyyət göstərir. Müxtəlif janrlarda istədiyiniz kitabı indi çox asanlıqla, evdən bayıra çıxmadan sifariş edə bilərsiniz.

Azərbaycanda ən geniş yayılmış elektron kitab ticarəti şəbəkəsi **alinino.az** (<http://www.alinino.az>) servis xidmətidir. Demək olar ki, bir çox insan ona lazım olan kitabı hardan almaq problemi ilə üzləşmişdir. Əvvəllər bir kitabı almaq üçün bir neçə kitab mağazasına baş çəkmək məcburiyyətində qalırdıq. İndi biz çox asanlıqla elektron kataloqdan istifadə etməklə istədiyiniz kitabı seçə, kitab annotasiyasını və kitab haqqında digər oxucuların yazdığı rəyləri oxuya bilərsiniz.

Ənənəvi kitab ticarəti ilə elektron kitab ticarətinin fərqlərindən danışdıqda isə elektron kitab ticarətinin bir çox üstünlükləri var: Ənənəvi kitab ticarəti zamanı bir çox kitab evlərində məsul şəxs kitab haqqında annotasiyadan başqa nə müəllif, nə də kitabın janrı, mövzusu haqqında məlumat verməkdə çətinlik çəkir. Lakin elektron kitab ticarətində annotasiyadan əlavə, digər oxucuların rəylərini oxuyub kitab haqqında məlumat əldə etmək mümkündür. Həm də digər bir üstünlük zamanla bağlıdır.

Kitab ticarəti bibliografiyası bibliografik fəaliyyətin mühüm tərkib hissəsi və sahəsi olub, əsas məqsədi çap əsərlərinin nəşri və satışı haqqında tələbatçılara hərtərəfli və məqsədyönlü məlumat verməkdən ibarətdir.

ƏDƏBİYYAT

1. Əliyev Z.H. *Ümumi bibliografiyaşünaslıq: Dərs vəsaiti* - Bakı: Bakı Universiteti Nəşriyyatı, 2001.-145 s.
2. Əliyev Z.H. *Azərbaycan bibliografiyasının tarixi*. - Bakı: Bakı Universiteti Nəşriyyatı, 2007. -185 s.
3. Осипов В.О *Книго-торговое библиография*. - Москва: Книга, 1973. - 378 с.
4. www.alinino.az

*Sima İsmayılova
İzzat Mikayılzadə*

BOOK TRADE BIBLIOGRAPHY IN MODERN AGE

Summary

The article interprets the purpose and main tasks of the book trade bibliography, the importance of electronic book trading, and the difference between its traditional book trade. Article provides information about the networks involved in e-book sales in our country as well.

Key words: *book trade, e-book trade, book trade network*

**Сима Исмаилова
Иzzат Микайылзаде**

БИБЛИОГРАФИЯ КНИЖНОЙ ТОРГОВЛИ
В СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ

Резюме

В статье интерпретируется о главных целях библиографии книжной торговли, о важности торговли электронными книгами и о ее различии от традиционной книжной торговли. Рассказывается о сетях занимающихся торговлей электронных книг в нашей стране.

Ключевые слова: *книготорговля, торговля электронных книг, сеть книготорговля.*